DIN CELE PATRU ZĂRI. SEMINŢIILE ANTICHITĂŢII ÎN TÂLCUIRILE LUI TEODOR CORBEA (*DICTIONES LATINÆ CUM VALACHICA INTERPRETATIONE*) DIN PERSPECTIVĂ LEXICO-GRAMATICALĂ

Adrian Chircu*, *Claudia Chircu

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Școala Gimnazială „Horea", Cluj-Napoca

adichircu@hotmail.com, buftea_mariaclaudia@yahoo.fr

Résumé. ***Des quatre coins du monde. Les peuplades de l'Antiquité données en équivalences par Teodor Corbea dans la perspective lexico-grammaticale (Dictiones latinæ cum valachica interpretatione).*** *Dans notre étude, nous nous proposons de suivre les dénominations des populations de l'Antiquité et du Moyen Âge que Teodor Corbea, important représentant de l'Humanisme roumain, a traduites du latin en roumain par le mot seminţie (pluriel seminţii) « peuplade(s), tribu(s) » et d'analyser les moyens linguistiques qu'il a employés, afin de mieux rendre en roumain la significations de ce type de mots, dans les colonnes de son dictionnaire, intitulé* ***Dictiones latinæ cum valachica interpretatione***.

Mots-clés: *le roumain*, *lexique*, *diachronie*, *Moyen Âge*, *Teodor Corbea*, *dictionnaire*, *encyclopédisme*, *populations*.

„...limba română, încă de la primele ei concretizări scrise,
s-a manifestat textual, prin texte traduse și originale,
având circumscrise anumite scopuri..."

(Dragoș 1995, 5)

0. Preliminarii

În ultimele trei decenii, lingviștii s-au arătat tot mai mult interesaţi de studiul amănunţit al vechilor scrieri românești, urmărind modalităţile prin care s-a îmbogăţit limba română cu noi unităţi lexicale şi schimbările survenite la nivel gramatical.

Această tendinţă în investigarea textelor de odinioară se datorează în special editării, în ultimul timp, a numeroase texte care, până astăzi, au zăcut în colecţiile instituţionale sau particulare. Scoaterea la lumină a feluritelor documente medievale a deschis noi căi interpretative care au facilitat

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

înţelegerea apropriată a unor particularităţi lingvistice reperabile în scrisul românesc de odinioară, aflat sub semnul unei dinamici evidente.

Astfel, prin contribuţia de faţă, ne raliem şi noi direcţiei de cercetare amintite, propunându-ne să analizăm procedeele prin care Teodor Corbea, învăţat braşovean *călare pe două veacuri*, tâlcuieşte în filele dicţionarului său, intitulat *Dictiones latinæ cum valachica interpretatione*, o serie de termeni latineşti privitori la denumirile unor populaţii mai mult sau mai puţin cunoscute, pe care le desemnează prin termenul generic *seminţie* (folosit mai ales la pl. *seminţii*).

1. Repere istorico-culturale

1.1. Înainte însă de a purcede la analiza efectivă a intrărilor de dicţionar care ne-au reţinut atenţia, considerăm că, pentru o înţelegere adecvată a rolului şi a locului acestui dicţionar în epocă, e necesar să oferim câteva informaţii asupra contextului istoric şi a celui cultural care au favorizat elaborarea unei astfel de lucrări într-un moment de cotitură al activităţii cărturăreşti de la noi care abandona timid, dar sigur, limba slavonă, în locul acesteia preferându-se, întocmai ca în Apus, limba latină.

1.2. Din punct de vedere istoric, secolul al XVII-lea este unul de o importanţă deosebită pentru cultura română, întrucât asistăm la înnoiri şi la evenimente ce vor anunţa începutul modernităţii:

> „Sub imperiul noilor circumstanţe, gândirea şi acţiunea în politică şi cultură trebuiau asumate de oameni cu altă formaţie, reflecţie, putere de decizie şi programe. Atunci apare noua generaţie de intelectuali educaţi în şcoli înalte în Apus sau în ţară, dar după modele tot apusene, cu concepţii şi surse de informare noi, care le îngăduiau o altă viziune asupra lumii, trecutului şi destinelor ei." (Cândea 2012, xvi).

Această deschidere spre cunoaştere a făcut ca limba latină să fie întrebuinţată în varii domenii, facilitând transmiterea şi însuşirea multor învăţături, care mijloceau propăşirea diferitelor naţiuni. Devenită *lingua franca*, latina se impune treptat şi la noi, căci, „din secolul al XVI-lea începând, influenţa Occidentului latin şi neolatin devine tot mai puternică (cu precădere în Transilvania) şi, odată cu aceasta, se restrânge aria slavonismului cultural la români" (Pop 2014, 41).

1.3. Aceeaşi orientare culturală a determinat elaborarea în Transilvania şi în Banatul învecinat a unor lucrări lexicografice[1] bilingve (DLV, LCLV) sau trilingve (LM), variate ca inventar lexical, care să mijlocească deslușirea scrierilor în limba latină. Asemenea dicţionare complexe româneşti, în coloanele cărora lexicul limbii române este echivalat

[1] Pentru începuturile lexicografiei româneşti, a se vedea studiul lui Diomid Strungaru (1966, 141–158).

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

cu lexicul limbii latine sau *viceversa* sau al altor limbi (maghiara, de pildă) „contribuie la constituirea unui amplu dialog intercultural […şi] induc în sens larg semnificaţiile şi traductibilitatea unei culturi vernaculare la nivelul unei culturi largi, generale, europene" (Pop 2007, 326).

1.4. Elaborarea acestui tip de lucrări lexicografice trebuie pusă pe seama mişcărilor reformiste din Europa (în special a calvinismului), care l-au determinat, probabil, pe iniţiatorul redactării dicţionarului, vlădica de Buzău din acea vreme, să-i încredinţeze lui Teodor Corbea sarcina cărturărească de facere a unui *vorbar latinesc-românesc*, după cum reiese din menţiunea de pe ultima filă: „la tălmăcirea acestui lixicon ostenitu-s-au din plata părintelui Mitrofan, episcopul de Buzău, Todor Corbea sin ieromonah Ioasaf din Braşov" (DLVI 2001, 557).

1.4.1. Iniţial, dicţionarul a fost conceput în epocă ca o scriere de trebuinţă personală sau chiar de îndelungată folosinţă în centrele cărturărești de la noi, însă, din motive necunoscute, a rămas în manuscris până secolul al XXI-lea, chiar dacă a fost redescoperit la începutul veacului al XX-lea, când a şi intrat în atenţia filologilor români ori străini, care au văzut în el o sursă de cunoaştere amănunţită a stării limbii române de odinioară.

1.4.2. Mai întâi, descrierea conţinutului dicţionarului şi a particularităţilor structurale s-au făcut cu paşi timizi (Creţu 1905; Tagliavini 1929; Seche 1966), însă, în cele din urmă decenii, ca urmare a publicării ediţiei critice (DLVI 2001), lingviştii şi filologii s-au interesat tot mai mult de acest tezaur lexical, considerându-l o oglindă a limbii române de demult. Astfel, Alin Mihai Gherman (2000–2001, 2004a, 2004b, 2010, 2014) şi, ulterior, Gheorghe Chivu (2017) au încercat să releve în studii punctuale particularităţile structurale şi lexico-semantice ale dicţionarului, opiniile acestora fiind cel mai adesea convergente.

1.4.3. Mihai Alin Gherman are în vedere dimensiunea lingvistico-culturală şi consideră că dicţionarul „este o sursă pentru cercetarea istoriei limbii române şi, prin caracterul său enciclopedic, o sursă inestimabilă pentru studierea orizontului cultural românesc în epoca lui Constantin Brâncoveanu" (2000–2001, 161), observaţie care va fi nuanţată şi în prefaţa ediţiei critice (*Cuvânt înainte*), în care precizează că Teodor Corbea „acordă dicţionarului său un profund caracter enciclopedic, lucrarea fiind plină de referiri la cultura greco-latină." (DVLI 2001, xvii).

Apoi, în studii succesive, Mihai Alin Gherman va întări aceste aserţiuni, reamintind că atât caracterul enciclopedic, cât şi caracterul ştiinţific „fac din acest dicţionar prima lucrare lexicografică ştiinţifică din cultura noastră" (2004b, 54), că dicţionarul editat cu nouă ani în urmă este „cea mai mare şi ştiinţifică lucrare a culturii noastre vechi, o operă care denotă un excelent nivel cărturăresc, comparabil cu cel al contemporanilor săi, Stolnicul Constantin Cantacuzino şi Dimitrie Cantemir" (2010, 32) şi că „représente une étape importante dans l'occidentalisation de la culture roumaine" (2014, 58).

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

1.4.4. Dicţionarul a reţinut şi atenţia profesorului Gheorghe Chivu care confirmă constatările editorului, susţinând că „lexiconul este, în fapt, expresia unei marcate nevoi culturale, resimţite în spaţiul românesc la cumpăna veacurilor al XVII-lea şi al XVIII-lea" (2017, 104).

1.4.5. Fără a tăgădui meritele însemnate ale lui Teodor Corbea, trebuie totuşi să precizăm că eruditul braşovean a avut ca model un dicţionar latin-maghiar, care a circulat în mediile cărturăreşti maghiare şi care a cunoscut mai multe ediţii (cea dintâi a ieşit de sub teascul tiparniţelor în 1604). Este vorba despre *Dictionarvm latinovngaricvm opus novum et hactenvus nvsqvam editvum; Item vice versa: dictionarivm vngaricolatinvm, in quo præter dictionvm vngaricvm interpretationem latinam* (DLU), elaborat de către episcopul maghiar Albert Szenci Molnár[2], de care însă *şcheaul* se detaşează, „având o atitudine creatoare, [atât prin] eliminarea unor articole, cât şi prin selectarea unor valori semantice care să fie echivalate în românește" (Gherman 2010, 104).

Pe lângă multiplele concordanţe între cele două dicţionare şi prin echivalarea apropiată a cuvintelor latinești, fidelitatea faţă de lucrarea lui Albert Szenci Molnár „este trădată" şi de unele menţiuni inserate în coloane de acesta şi păstrate de Teodor Corbea: „**Altorsium, g.n.** orăşăl în ţânutul domnilor norimbergheani, în care acest noriberghean svat cinsteş bogată academie au zidit în numărul anilor 1575, unde acest Lixicon l-au scris *Albertus Molnar* în numărul anilor 1603 (DLVI, 2001, 33); **Argentina**[3] et **Argentoratum**: tare oraş al Ţărei Nemţeşti lângă apa Rhenus, în ţânutul Alsaţiei. Acolo ca acela înalt turn iaste şi bisearică împrâmşeţată, cât în Europa altă bisearică sau turn aseamine acestora nu iaste. Iaste iarăş acolo o academie vestită, în care de demult mulţi înţelepţi s-au învăţat, unde şi eu, care această carte am scris (adecă *Albertus Molnaru*) trei ani şi jumătate am lăcuit în vreamea copilăriei" (DLVI, 2001, 53).

2. Inventarierea şi interpretarea faptelor de limbă

2.1. Dincolo de perspectiva istorico-culturală oferită în această primă parte a studiului nostru, al cărei rost a fost de a ne familiariza cu atmosfera cărturărească rodnică a epocii, ne propunem să urmărim pe îndelete modul în care Teodor Corbea tâlcuieşte în limba română o anumită categorie de popoare sau populaţii din Antichitate ori din Evul Mediu, în a căror explicare apare cuvântul *seminţie*, termen care este înregistrat în coloanele DLR cu mai multe semnificaţii, şi anume: 1. (Învechit)

[2] Acesta s-a născut în anul 1574 (Szenc, Ungaria, azi în Slovacia; în slovacă, Senec) şi a trecut la cele veşnice în 1634 (la Cluj).

[3] Numele mai vechi al **Strasbourgului**, care este amplu descris în filele dicţionarului. O echivalare asemănătoare găsim şi în dicţionarul lui Albert Szenci Molnár.

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

Descendent / Descendenţă. 2. Totalitatea persoanelor înrudite între ele prin sânge sau prin alianţă; neam, rudă. 3. (Astăzi rar) Trib / Omenire. 4. (Astăzi rar) Popor / Naţiune. 5. (Astăzi rar) Tagmă. 6. (Învechit, rar) Rasă. 7. (Rar) Specie (de animale sau plante) (XIV 2010, 682–683).

2.2. Precizăm, de asemenea, că nu am avut în vedere glosările simple, directe, ale unor popoare sau populaţii cunoscute (de tipul **Angli, g.m.pl.** angliianii; **hispanus, g.m.** hişpan; **Hungarus, g.m.** ungur; **Hunni, g.m. pl.** ungurii cei de demult; **Inachidæ, g.m.pl.** elinii, grecii; **italus, g.m.** italiian) sau pe cele care conţin termeni sinonimici ai acestuia (*norod*, limbă, *popor* ori *neam*), întrucât au constituit (Chircu 2019) sau vor constitui obiectul de studiu al altor cercetări (Chircu 2019b).

2.3. Pentru o descriere adecvată a modalităţilor de echivalare a termenilor latineşti, prin intermediul substantivului *seminţie* (format pe tărâmul limbii române (*sământă* + *-ie*), ca termen generic, cu nuanţe destul de greu de circumscris uneori (prin acesta, Teodor Corbea desemna populaţii îndepărtate de zona europeană, însă nu în mod exclusiv), am realizat, într-o primă etapă, un inventar al acestora, care a constituit corpusul supus investigaţiei.

2.3.1. Termenul *seminţie* este întrebuinţat mai ales cu sensul de trib (la Corbea, **tribus,-us, g.m.** rând împărţit din năroade, seminţie) şi mai rar cu cel de ‘popor, persoană înrudită, neam’[4] (**demos, g.n.** nărod, seminţie; **ethnos,-eos, g.f.** nărod, seminţie; **gens,-tis, g.f.** seminţie; **gentilitas, g.f.** seminţie; **genus,-eris, g.n.** neam, seminţie; **natio, g.f.** o seminţie întreagă; **infimates, g.m.pl.** seminţii sau năroade de jos; **progenies,-ei, g.f.** seminţie, neam).

2.3.2. Inventarul conţine un număr însemnat de unităţi lexicale latineşti cu echivalare prin termenul anterior precizat: **Ablati,-orum, g.m.pl.** seminţii nu dăparte de la Pergamom, rumânii (obagii) lui Misusu; **Abolani,-orum** seminţii din Ţara Italiei; **Abonotichitæ,-orum, g.m.** seminţii lângă Marea Euxinum; **Abradatas,-æ, g.m.** împărat seminţiei Susei; **Absilæ,-arum** seminţii de la Asiia; **Abydeni,-orum, g.m.** seminţii de la Asiia; **Acapeatæ,-arum** seminţii în ţânutul Mæoţiei; **Accabicorichitæ, g.m.pl.** seminţii ai Mauritaniei, aproape de muntele Atlalului [sic!]; **Accissi,-orum** seminţii lângă aleşteul Meoţiei; **Acedici,-orum, g.m.pl.** seminţii de demult ai Italiei; **Acilii,-orum** o nemişască, boierească seminţie în Roma; **Acitani,-orum** seminţii ai Ţărei Şpaniei; **Acitanones, g.m.pl.** seminţii de la Alepş de lângă munte; **Acrocomæ,-arum, g.n.pl.** seminţii de la Traţiia cu păr mare; **Adachidæ, g.c.** seminţii ai Libiei; **Adæi,-orum** seminţii ai Araviei în hotarul de cătră Eghipet; **Adiabaræ** seminţii din Ţara Harăpască; **Adunicatæ,-arum** seminţii de la Ţara Franţuzască; **Adyrmarchidæ, g.m.pl.** nume de seminţii; ***Æaneus*** nume de seminţii; ***Æmilia*** o seminţie mare de la Roma; ţânut; iarăş:

[4] Termenul mai este întrebuinţat şi pentru alte specii ori rase de animale (**caprigenus, g.m.** seminţie (neam) căprească).

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărţii de Ştiinţă
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

un nume fecioresc al bisearecei; **Æquiculani** seminţii ai Italiei; **Ætherii, g.m.pl**. seminţii din Eghipet au fost; **Æthices, g.m.** seminţii ai Maţedoniei; **Æxones** seminţii de la Attica; **Agactari, g.m.pl.** seminţii; **alias: agatari**; **Agamantæ, g.m.** seminţii lângă aleşteul Meoţiei; **Agandei, g.m.pl.** seminţii lângă lacul Meoţiei; **Agareni, g.m.pl.** seminţii ai Araviei; **Agathyrisi, g.m.pl**. seminţii carii sânt vecini Sţithiei; **Agavi, g.m.pl.** seminţii de cătră sară; **Agesimates, g.m.pl.** seminţii ai Aquitaniei; **Alabandes, pl.** seminţii de la Hişpaniia; **Alanotsi, g.m.pl.** seminţii de la Sţithiia; **Alapeni** seminţii ai Araviei Felix; **Alatrimantes, g.m.** seminţiile Hernicusului; **Alaunii, g.m**. seminţii de la Sţithiia; **Albania, g.f.** un ţânut de cătră răsărit, în care sânt seminţii cu părul alb; **albonenses, g.m.pl.** seminţii de la Liburdiia; **Alcebeceri, g.m.pl.** seminţii narboniiani în Franţiia; **Alemusii, g.m.pl.** seminţii ai Atticei; **Aletrinates, g.m.pl.** seminţii de la Campaniia în Italiia; **alienigena, g.c.** seminţie streină; **Aliphirei, g.m.pl.** seminţii ai Arcadiei; **Alizones** seminţii ai Asiei ceii Mici; **Allobroges, g.m.pl.** seminţii de la Sabaudiia lângă aleşteul Lemanus; **Allotriges, g.m.pl.** seminţii de la Franţiia; **Alontigicei, g.m.pl.** seminţii spanioleani; **Alostici, g.m.pl**. seminţii de la Spanioliia; **Alutæ, g.m.pl**. seminţii din Ţara Horvăţească; **Alutrenses, g.m.** seminţii de la Istriia; **Alyba, g.f.** adevărat acealeaşi seminţii pre carii îi chiiamă chalibini; **Alysonii, g.m.pl.** seminţii ai Sţithiei Asieneşti; **amaranti, g.m.pl.** seminţii colchiseani; **amarbi, g.n.pl.** seminţii de la Sţithiia; **Amassi, g.m.pl.** seminţii lângă apa Meoţiei; **Amatæ, g.m.pl.** seminţii de la Indiia; **Amathusii, g.m.pl.** seminţii de la Chipriia; **Anaxobii, g.m.plur**. seminţii ai Sarmaţiei; **Ambarri, g.m.pl.** seminţii de la Franţiia; **Amulatri, g.m.pl.** seminţii ai Franţiei; **Amitinenses, g.m.pl.** seminţii hetrurieneani în Ţara Italiei; **Amorrhæi, g.m.pl.** seminţii polecrite dă pă tatăl lui Sichem, dă pă Amorr; **Amphilochi, g.m.pl**. seminţii ai Acarnaniei; **Analitæ, g.m.pl.** seminţii de la Araviia; **Anariacæ, vel -ci** seminţii lângă Marea Caspium; **Anaxantini, g.m.pl.** seminţii ai Ţărei Italiei; **Anaxarbani, g.m.pl.** seminţii ai Ţiliţiei; **Andegavi, g.m.pl.** seminţii de la Franţiia; **Androgymi, g.m.pl.** seminţii de la Africa; **Anthropophagi** seminţii mâncătoare [de] carne de om în Sţithiia; **Antichthones** împotriva noastră, cu piciorul cătră noi lăcuitoare seminţii; **antipodes, g.m.pl.** seminţii cu picioarele la noi întorşi; **Aprustini, g.m.pl.** nume al unor seminţii; **Apsilæ, g.c.** seminţii de la Sţithiia; **Arbii, s.m.pl.** seminţii în hotarul Indiei; **Arecomici, g.m.pl.** seminţii de la Franţiia; **Arimaspi, g.m.pl.** seminţii de la Sţithiia; **Artabari, g.m.pl.** seminţii de la Hişpaniia; **Arteatæ, g.m.** seminţii de la Persiia; **Artotyritæ, g.m.pl.** seminţii jârvuitoare cu pâine şi cu caş; **Arverni, g.m.pl.** seminţii de la Franţiia; **ascitæ, g.m.** seminţii de la Araviia; **Aspurgiani, g.m.pl.** seminţii la aleşteul Meoţiei; **Assacani, g.m.pl**. seminţii de la Indiia, cărora oraşul le iaste Magoşa; **Astomi, g.m.pl.** seminţii de la Indiia fără guri, carii numai cu suflarea trăiescu, cu aburul; **Atarphyni, g.m.pl.** seminţii ai Araviei ceii Mari;

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărţii de Ştiinţă
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

Atrabates, g.m.pl. seminții de la Belghium; **bassarides, g.f.pl.** seminții muieri, care sărbătorile lui Bachus cu mare buiguire le-au cuprins; **Bebryces, g.m.pl.** seminții de la **T**rațiia izvodite (de la dânșii ațâțate); **Belgæ, g.m.pl**. seminții ai Țărei Nemțești cătră Britaniia; **Belides, g.m.** din seminția lui Belus; **Berex, g.f.** seminții între Indiia și-ntre Ethiopiia; **Bessi, Bessorum, g.m.pl.** seminții de la Trațiia; **Bigerones, g.m.pl.** seminții ai Acvitaniei; **Bissaltæ, g.m.pl.** seminții de la Machidoniia; **Bistones, g.m.pl.** seminții de la Trațiia; **Bituriges, g.m.pl.** seminții frânci; **Boji, g.m.pl.** seminții răsărite din Galileia [sic!], carii pă urmă în Țara Nemțască au conăcit (au descălecat) și s-au făcut ceașâi; **Britones, g.m.pl.** seminții britoneani; **Brutii, g.m.pl.** seminții italieneani; **Bubetani, g.m.** seminții de la Campaniia; **Buzæ** seminții indiiani; **Byzanthes, g.m.pl.** seminții ai Africei; **Byzeres, g.m.pl.** seminții haldeiani; **Cabales, g.m.pl.** seminții ai ținutului Liției; **Cadusii, g.m.pl.** seminții de la Asiia; **Cælestini, g.m.pl.** seminții de la Umbriia; **Cæsarienses, g.m.pl.** seminții de la Ioniia; **Cæsarobicenses, g.m.pl.** seminții șpanioleani; **Capissenæ, g.m.pl.** seminții au fost ai Asiei; **Capsitani, g.m.pl**. seminții ai Africei ceii Mici; **Cares, g.c.** seminții carieneani; **carini, g.m.pl.** seminții nemțești au fost; **Carnuti, g.m.pl.** seminții nemțești; **Cartii, g.m.** seminții perseani; **Carusii, g.m.** seminții ai Țărei Harăpești; **casilini** seminții italienești; **caspii, g.m.pl.** seminții știthiiani; **Cassanitæ, g.m.pl.** seminții lângă Marea Roșie; **Castimonienses, g.m.pl.** seminții italienești; **Castulomenses, g.m.** seminții șpaniolești; **Catadupi, g.m.pl.** seminții în căpătâiul apei Nilusului; **Catanni, g.m.pl.** seminții la Marea Caspiumului; **Cathi, Catti, g.m.** seminții nemțești de la Hassiia; **Catthi, g.m.pl.** seminții nemțești de la Hassiia; **Catulus, g.m.** o seminție mare rimlenească; **Cedrossi, g.m.pl.** seminții aproape de Marea Roșie; **Celerini, g.m.pl.** seminții șpaniolești; **Celsenes, g.m.pl.** seminții șpaniolești; **Celtæ, g.m.pl.** seminții frânceșți; **Celtiberi, g.m.pl.** seminții șpaniolești lângă apa Iberus; **Cenomani, g.m.pl.** seminții lombardiiani la Brixiia; **Centauri, g.m.pl.** seminții thessalineani, în sus jumătate oameni, în gios în chip de cal să rodesc; **Cercopes, g.m.pl.** seminții ai ostrovului Pithecusa; **Cetii, g.m.pl**. seminții de la Asiia; **Chaabeni, g.m.pl.** seminții știthienești; **chalybes, g.m.** seminții de la Pont, carii sapă oțăl; **Chatti, g.m.pl.** hasuseani, seminții nemțești; **Chelophagi, g.m.pl.** seminții de la Carmaniia carii mănâncă scoice; **Cherusci, g.m.pl.** seminții din Țara Nemțască; **Cibarci, g.m.pl.** seminții șpaniolești; **Cicones, g.m.** seminții trațieneani; **Cimmerii, g.m.pl.** seminții de la Asiia între aleșteul Meoției și între Marea Euxinum; **Claudia, g.f.** o fămeaie rimleancă; iarăș: o seminție vestită la Roma; **Colchi, g.m.pl.** seminții de la Asiia; **Corneates, g.m.pl.** seminții de la Angliia; **Cosmanates, g.m.pl.** seminții de la Liguriia; **Cossutti, g.m.pl.** seminții de la Roma; **Curetes, g.m.pl.** popi ai Chibelei; iarăș: seminții ai ostrovului Gandiia [sic!]; **Daæ, g.m.pl.** seminții de la Știthiia; **Damae, g.m.pl.** seminții streine; **Debæ,**

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

g.m.pl. seminții ai Araviei Ceii Bogate; **Deceates, g.m.pl.** seminții de la Liguriia; **Decentii, g.m.pl.** seminții de demult de la Panoniia; **Dersæi** seminții elinești; **Derusili, g.m.pl.** seminții de la Trațiia; **Desitiates, g.m.pl.** seminții liburniiani; **Dexari, g.m.pl.** nume al seminţiilor streine; **Deximontani, g.m.pl.** seminții de la Carmaniia; **digeri, g.m.pl.** seminții de la Trațiia; **Dolopes, g.m.pl.** seminții au fost thessaliiani; **Dorii**, g.m.pl. seminții din Țara Grecească; **Eburones**, g.m. seminții frâncești; **Eburonices**, g.m.pl. seminții ai Galliei; **Edumæi, g.m.pl.** seminții araviinești; **Elamitæ, g.m.pl.** seminții de la Araviia; **Elei, g.m.pl.** seminții în Peloponesus; **Epichemidii, g.m.pl.** seminții grecești; **Epici, g.m.pl.** seminții au fost de la Italiia; **Epizephyrii, g.m.pl.** seminții de la Țara Italiei au fost; **Erembi, g.m.pl.** seminții de la Araviia; **Euganei,-orum, g.n.** seminții au fost lăcuitoare întru vecinătatea Vineției și a Padovei; **fallisci,-orum, g.m.pl.** seminții de la Hetruriia; **Fanesii, g.m.pl**. seminții dincolo de Marea Apusului dincătrăo e crivățul, carii să pot pre sine acoperi cu urechile lor ceale mari; **grajugena, g.f.** seminție elinească, grecească; **Gymnates, g.m.pl.** seminții în Ethiopiia; **Hemicynes, g.m. quasi Semicanes** seminții aproape de massagheteani, de jumătate în chip de câine; **Heneti, g.m.pl.** seminţiile Paflagoniei; **Hermanduri, g.m.pl.** seminții nemțești de demult pre carii acum îi chiiamă misniuseani; **Homeridæ, g.n.pl.** numele unii seminții; **hyperborei, g.m.pl.** seminții de cătră apus cătră apa Tanais, muscalii; **Ilicuses, g.m.pl.** seminții de la Corsica; **Lestrygones, g.m.** seminții din Țara Italiei au fost, carii au mâncat carne de om; **Longobardi, g.m.pl.** seminții lăcuitoare în ținutul Mediolanumului în Italiia (adecă în Țara Italiia); **Nasica, g.m.** numele unui om rimlean de pă seminţiia Corneliseanilor; **Servilii, g.m.pl.** seminţiia lui Servilius de la Roma, vestitul şi de marele neam; **trojugena, g.c** seminție troodenească; **Sylla, g.m.** un boiari rimlean din seminţiia de demult a ştipiuseanilor.

2.4. Corpusul delimitat ne arată că, spre deosebire de alte echivalări, învățatul brașovean nu apelează decât rareori la bogăţia sinonimică a limbii române. Acesta pare mai degrabă interesat să circumscrie într-o manieră adecvată semnificaţia cuvintelor decât să ofere sinonime. În plus, etnonimele nu se pretează într-atât la sinonimia multiplă, iar cărturarii noştri abia începeau afle informaţii despre vechile populaţii ori despre cele îndepărtate: **Amathusii, g.m.pl.** seminții de la Chipriia; **Anaxobii, g.m.plur**. seminții ai Sarmației; **Ambarri, g.m.pl.** seminții de la Franțiia; **Amulatri, g.m.pl.** seminții ai Franției; **Bigerones, g.m.pl.** seminții ai Acvitaniei; **Bissaltæ, g.m.pl.** seminții de la Machidoniia; **Bistones, g.m.pl.** seminții de la Trațiia; **Bituriges, g.m.pl.** seminții frânci.

2.4.1. Parcurgând inventarul *seminţiilor*, am putut remarca şi efortul susţinut de a adapta cât mai bine în limba română adjectivele etnonimice latineşti sau de a crea, pe baza analogiei, altele noi, în funcţie de posibilităţile sistemului.

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

2.4.2. Pentru aceasta, Teodor Corbea apelează la derivare, folosind două sufixe: *-ean* (< sl. *-eaninŭ*), respectiv *-esc* (*-ăsc*)[5], cu valori semantice destul de apropiate, exprimând, cel mai adesea, originea ori proveniența: **Alcebeceri, g.m.pl.** semințiі narboniiani în Franțiia; **Alontigicei, g.m.pl.** semințiі spanioleani; **Amitinenses, g.m.pl.** semințiі hetrurieneani în Țara Italiei; **Britones, g.m.pl.** semințiі britoneani; **Brutii, g.m.pl.** semințiі italieneani; **Buzæ** semințiі indiiani; **Cares, g.c.** semințiі carieneani; **carini, g.m.pl.** semințiі nemțești au fost; **Carnuti, g.m.pl.** semințiі nemțești; **Cartii, g.m.** semințiі perseani; **Chatti, g.m.pl.** hasuseani, semințiі nemțești; **Edumæi, g.m.pl.** semințiі araviineşti.

2.4.3. Pe lângă aceste glosări care au o constanță semnificativă în structurarea informației, am identificat și unele mai complexe, prin intermediul cărora sunt explicate cuvinte mai greu de înțeles: **Acrocomæ,-arum, g.n.pl.** semințiі de la Trațiia cu păr mare; **Astomi, g.m.pl.** semințiі de la Indiia fără guri, carii numai cu suflarea trăiescu, cu aburul; **Centauri, g.m.pl.** semințiі thessalineani, în sus jumătate oameni, în gios în chip de cal să rodesc; **Fanesii, g.m.pl**. semințiі dincolo de Marea Apusului dincătrăo e crivățul, carii să pot pre sine acoperi cu urechile lor ceale mari; **Hemicynes, g.m. quasi Semicanes** semințiі aproape de massagheteani, de jumătate în chip de câine; **Lestrygones, g.m.** semințiі din Țara Italiei au fost, carii au mâncat carne de om.

2.5. În afara structurării particulare și a semantismului cuvintelor tâlcuite, în perspectivă morfologică, se poate observa că substantivul *seminție* (pl. *semințiі*) este întrebuințat, cel mai adesea, la plural în general, nearticulat (**Andegavi, g.m.pl.** semințiі de la Franțiia; **Cæsarienses, g.m.pl.** semințiі de la Ioniia; **fallisci,-orum, g.m.pl.** semințiі de la Hetruriia), însă sunt unele cazuri (rare) în care avem și determinarea numelui în chestiune (**Alatrimantes, g.m.** semințiile Hernicusului; **Heneti, g.m.pl.** semințiile Paflagoniei).

2.6. De asemenea, am remarcat că, în majoritatea cazurilor, cuvântul *seminție* este întrebuințat la plural, la unul dintre cazurile nominativ, acuzativ și genitiv (**Epici, g.m.pl.** semințiі au fost de la Italiia; **Epizephyrii, g.m.pl.** semințiі de la Țara Italiei au fost; **Cherusci, g.m.pl.** semințiі din Țara Nemțască; **Dexari, g.m.pl.** nume al semințiilor streine) și foarte rar la dativ, **Abradatas,-æ, g.m.** împărat seminției Susei sau la G.

2.7. Sunt însă și câteva ocurențe la singular (± articulat definit): **Abradatas,-æ, g.m.** împărat seminției Susei; **Acilii,-orum** o nemișască, boierească seminție în Roma; **Æmilia** o seminție mare de la Roma; țânut; iarăș: un nume fecioresc al bisearecei; **alienigena, g.c.** seminție streină; **Catulus, g.m.** o seminție mare rimlenească; **Claudia, g.f.** o fămeaie rimleancă; iarăș: o seminție vestită la Roma; **grajugena, g.f.** seminție

[5] Acesta este foarte productiv în limba veche. Se pare că provine din substratul traco-dac (*-isk*). A se vedea, de pildă, și comentariile lui Al. Graur (1927, 539–552).

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

elinească, grecească; **Nasica, g.m.** numele unui om rimlean de pă seminţiia Corneliseanilor; **Servilii, g.m.pl.** seminţiia lui Servilius de la Roma, vestitul şi de marele neam; **trojugena, g.c** seminţie troodenească; **Sylla, g.m.** un boiari rimlean din seminţiia de demult a ştipiuseanilor.

2.8. Mult mai interesante apar însă relaţiile sintactice în care este antrenat substantivul *seminţie*, observabile la nivelul echivalărilor româneşti din dicţionar, în care dominante sunt structurile cu GN, substantivul *seminţie* (pl. *seminţii*) fiind centru de grup (substantiv-centru), având, în principal, un număr semnificativ de adjuncţi (GALR II 2008, 75).

2.8.1. Cel mai adesea, pe poziţia unor adjuncţi, sunt substantive proprii în genitiv (**Acitani,-orum** seminţii ai Ţării Şpaniei; **Adachidæ**; **g.c.** seminţii ai Libiei; **Adæi,-orum** seminţii ai Araviei în hotarul de către Eghipet; **Accabicorichitæ, g.m.pl.** seminţii ai Mauritaniei, aproape de muntele Atlalului [sic!]; *Æ*quiculani seminţii ai Italiei; *Æ*thices, g.m. seminţii ai Maţedoniei; **Agesimates, g.m.pl.** seminţii ai Aquitaniei; **Alatrimantes, g.m.** seminţiile Hernicusului; **Heneti, g.m.pl.** seminţiile Paflagoniei; **Amphilochi, g.m.pl**. seminţii ai Acarnaniei;), exprimându-se apartenenţa sau posesia, sau în dativ (**Abradatas,-æ, g.m.** împărat seminţiei Susei).

2.8.2. Tot cu valoare de adjuncţi, sunt întrebuinţate unele grupări prepoziţionale cu substantiv, prepoziţia exprimând provenienţa ori situarea (*din*, *de la*, *în*, *lângă*): **Accissi,-orum** seminţii lângă aleşteul Meoţiei; **Analitæ, g.m.pl.** seminţii de la Araviia; **Anariacæ, vel -ci** seminţii lângă Marea Caspium; **Adiabaræ** seminţii din Ţara Harăpască; **Abolani,-orum** seminţii din Ţara Italiei; **Arverni, g.m.pl.** seminţii de la Franţiia; **Catadupi, g.m.pl.** seminţii în căpătâiul apei Nilusului.

2.8.3. De asemenea, am reperat anuminte structuri în care substantivul *seminţie* este determinat de adjective calificative (antepuse sau postpuse) (SOR 2016, 394–406): **Acilii,-orum** o nemişască, boierească seminţie în Roma; *Æ*milia o seminţie mare de la Roma; ţânut; iarăş: un nume fecioresc al bisearecei; **Alcebeceri, g.m.pl.** seminţii narboniiani în Franţiia; **Bituriges, g.m.pl.** seminţii frânci; **Cicones, g.m.** seminţii traţieneani; **grajugena, g.f.** seminţie elinească, grecească.

2.8.4. În glosările corbiene, am identificat şi unele cazuri în care avem propoziţii introduse printr-un relativ de tip anaforic (la cazuri drepte sau oblice), al cărui antecedent este substantivul *seminţie*, determinat sau nu de adjuncţi, aceştia din urmă având funcţie sintactică de atribut şi (mai rar, în situaţiile cu relativ anaforic) de propoziţie atributivă (Stan 2013, 64–65; SOR 2016, 473–491).

Rolul acestui tip de construcţii este de a aduce informaţii suplimentare privitoare la anumite populaţii, mai puţin cunoscute şi mai greu de localizat, detalierile fiind destul de interesante: **Agathyrisi, g.m.pl**. seminţii carii sânt vecini Ştithiei; **Albania, g.f.** un ţânut de către răsărit, în

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărţii de Ştiinţă
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

care sânt seminţii cu părul alb; **Assacani, g.m.pl**. seminţii de la Indiia, cărora oraşul le iaste Magoşa; **Astomi, g.m.pl.** seminţii de la Indiia fără guri, carii numai cu suflarea trăiescu, cu aburul; **bassarides, g.f.pl.** seminţii muieri, care sărbătorile lui Bachus cu mare buiguire le-au cuprins; **Boji, g.m.pl.** seminţii răsărite din Galileia [sic!], carii pă urmă în Ţara Nemţască au conăcit (au descălecat) şi s-au făcut ceaşâi; **Fanesii, g.m.pl**. seminţii dincolo de Marea Apusului dincătrăo e crivăţul, carii să pot pre sine acoperi cu urechile lor ceale mari; **Lestrygones, g.m.** seminţii din Ţara Italiei au fost, carii au mâncat carne de om.

Analizând fapte similare de limbă veche românească, Elena Dragoş (1995, 26) afirmă că, în asemenea cazuri,

> „expansiunea depinde de capacitatea expansivă a unităţilor sintactice, iar, din punct de vedere obiectiv, expansiunea depinde de competenţa subiectului vorbitor de a valorifica un număr mare de posibilităţi de construcţie pe care i le pune la dispoziţie sintaxa.”.

2.8.5. Tot ca soluţie tâlcuitoare, Teodor Corbea face apel la echivalarea prin substantivul *seminţie* (pl. *seminţii*), determinat de adverbe: **Acedici,-orum, g.m.pl.** seminţii de demult ai Italiei; **Decentii, g.m.pl.** seminţii de demult de la Panoniia; **Hermanduri, g.m.pl.** seminţii nemţeşti de demult pre carii acum îi chiiamă misniuseani; **Sylla, g.m.** un boiari rimlean din seminţiia de demult a ştipiuseanilor.

2.8.6. Există unele glosări în filele dicţionarului în care substantivul *seminţie* are rol de adjunct determinând un centru de grup conţinând substantivul *nume*, folosit generic: **Adyrmarchidæ, g.m.pl.** nume de seminţii; **Aprustini, g.m.pl.** nume al unor seminţii **Æaneus** nume de seminţii; **Dexari, g.m.pl.** nume al seminţiilor streine.

2.8.7. Uneori, pot fi reperate structuri complexe ale grupului nominal, ce conţin diferiţi adjuncţi cu roluri semantice diverse în cadrul grupului constituit, ordinea acestora explicându-se fie gramatical, fie pragmatic, iar, „în unele situaţii, este modificabilă stilistic” (GALR II 2008, 91): **Anthropophagi** seminţii mâncătoare [de] carne de om în Ştithiia; **antipodes, g.m.pl.** seminţii cu picioarele la noi întorşi; **Cimmerii, g.m.pl.** seminţii de la Asiia între aleşteul Meoţiei şi între Marea Euxinum; **Centauri, g.m.pl.** seminţii thessalineani, în sus jumătate oameni, în gios în chip de cal să rodesc; **Euganei,-orum, g.n.** seminţii au fost lăcuitoare întru vecinătatea Vineţiei şi a Padovei; **Longobardi, g.m.pl.** seminţii lăcuitoare în ţânutul Mediolanumului în Italiia (adecă în Ţara Italiia); **Nasica, g.m.** numele unui om rimlean de pă seminţiia Corneliseanilor; **Servilii, g.m.pl.** seminţiia lui Servilius de la Roma, vestitul şi de marele neam.

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

2.8.8. Alteori, sunt şi situaţii în care substantivul *seminţie* (pl. *seminţii*) este subiect în relaţie directă cu verbul-centru, nedeterminat (Stan 2013, 143–144), restricţiile bilaterale dintre cele două realizări sintactice fiind complinite – verbul impune substantivului *seminţie* cazul nominativ, iar subiectul impune verbului-predicat un acord în persoană şi număr (GALR II 2008, 332): **Capissenæ, g.m.pl.** seminții au fost ai Asiei; **Dolopes, g.m.pl.** seminții au fost thessaliiani; **Epici, g.m.pl.** seminții au fost de la Italiia; **Euganei,-orum, g.n.** seminții au fost lăcuitoare întru vecinătatea Vineției și a Padovei (SOR 2016, 405).

2.8.9. Am identificat în corpusul realizat şi o serie de inconsecvenţe ale autorului în ceea ce priveşte realizarea acordului gramatical, datorate, probabil, semantismului termenului tălmăcit (formă latinească de masculin plural, echivalată, în română, cu un feminin plural[6]) şi sesizabile în special la genitiv, unde semiindependentul *al* din structura genitivului este pus în legătură cu semnificaţia cuvântului tâlcuit şi, mai rar, cu forma: **Accabicorichitæ, g.m.pl.** seminții ai Mauritaniei, aproape de muntele Atlalului [sic!]; *Æ***quiculani** seminții ai Italiei; **Agareni, g.m.pl.** seminții ai Araviei; **Alcebeceri, g.m.pl.** seminții narboniiani în Franțiia; **Alemusii, g.m.pl.** seminții ai Atticei; **Alontigicei, g.m.pl.** seminții spanioleani; **Atarphyni, g.m.pl.** seminții ai Araviei ceii Mari; **Cartii, g.m.** seminții perseani; **Carusii, g.m.** seminții ai Țării Harăpești.

3. În loc de concluzii

3.1. Aspectele relevate în acest studiu au evidenţiat nu numai vastele cunoştinţe ale autorului privitoare la *seminţiile* lumii, ci şi cunoaşterea aprofundată a limbii române. Lexicul folosit este unul nuanţat, iar diferitele forme gramaticale sunt folosite cu măiestrie, repectându-se în bună măsură normele epocii. În afara unor creaţii lexicale analogice, nimic nu pare a fi nefiresc în scrisul lui Teodor Corbea.

Analizând tălmăcirea seminţiilor latineşti în limba română, am constatat nevoia autorului de a varia descrierea şi structurarea definiţiilor de dicţionar, prin oferirea de detalii, în vederea cuprinderii semnificaţiei cuvintelor.

3.2. Asemenea analize punctuale se dovedesc a fi rodnice din punct de vedere investigativ, ilustrând eforturile oamenilor începutului de drum de a scrie într-o limbă românească curată, care să fie mijlocitoare de felurite învăţături. Prin această scriere laică, mulţi dintre românii cu dragoste de carte nu numai că au avut ocazia să (re)descopere Antichitatea, dar au avut şi prilejul de a afla informaţii despre lumea de dincolo de cea românească.

[6] Forma de singular este mai rar întrebuinţată.

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

Bibliografie

a) *corpus*:

Corbea, Teodor (2001). *Dictiones latinæ cum valachica interpretatione*. Ediţie de Alin-Mihai Gherman. Vol. I. (*Studiu introductiv, note şi text*). Cluj-Napoca: Editura Clusium. (DLVI)

b) *studii şi articole*:

Cândea, Virgil (2012). Cuvânt înainte. În Virgil Cândea, Constantin Rezachevici şi Nicolae Edroiu (coord.), *Istoria românilor*. Vol. V (*O epocă de înnoiri în spirit european, 1601–1711/1716*), ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Bucureşti: Editura Enciclopedică, v–vii.

Chircu, Adrian (2019a). Noroadele vremurilor de demult în tâlcuirile lui Teodor Corbea (*Dictiones latinæ cum valachica interpretatione*). În *Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica*, XIX, n°. 1 (în curs de publicare).

Chircu, Adrian (2019b). De nominum populorum diversitate. Limbile pământului în vechi dicţionare (*Dictiones latinæ cum valachica interpretatione*). În Mihaela Popescu *et alii* (coord.), Actele Conferinţei Internaţionale „Text, Context, pretext" (Craiova, 17–18 mai 2019) (în curs de publicare).

Chivu, Gheorghe (2017). Terminologie lingvistică într-un lexicon de la sfârşitul veacului al XVII-lea. În Adina Dragomirescu *et alii* (eds). *Sintaxa ca mod de a fi. Omagiu Gabrielei Pană Dindelegan, la aniversare*. Bucureşti: Editura Universitaţii din Bucureşti, 103–107.

Creţu, Gr. (1905). *Cel mai vechiu dicţionar latino-românesc de Todor Corbea* (*Manuscript de pe la 1700*), extras. Bucuresci: Tipografia „Voinţa Naţională".

Dragoş, Elena (1995). *Elemente de sintaxă istorică românească*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, R.A.

Gherman, Mihai Alin (2014). Repères culturels et linguistiques en marge du dictionnaire latin-roumain de Teodor Corbea. În *Dacoromania*, XIX/1, 48–59.

Gherman, A. M. (2010). *Un umanist român: Teodor Corbea*. Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă.

Gherman, Alin Mihai (2004a). Un umanist român puţin cunoscut: Teodor Corbea. În vol. *Aspecte umaniste în cultura românească veche*. Bucureşti: Editura Enciclopedică, 68–110.

Gherman, Alin-Mihai (2004b). Ideologie și lexicografie în iluminismul românesc din Transilvania. În vol. *Literatură română din Transilvania între preluminism şi preromantism*. Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă, 53–57.

Gherman, Mihai (2000–2001). Lexicografie şi gramatică în dicţionarul lui Teodor Corbea. În *Dacoromania*, V–VI, 161–164.

Graur, Al. (1927). Le suffixe roumain *-escu* et le suffixe thrace *-isk-*. În *Romania*, LIII, 539–552.

Guţu Romalo, Valeria (coord.) (2008). *Gramatica limbii române*. Vol. I. *Cuvântul*. Vol. II. *Enunţul*. Tiraj nou, revizuit. Bucureşti: Editura Academiei Române. (GALR)

Pană Dindelegan, Gabriela (ed.) (2016). *The Syntax of Old Romanian*. Oxford: Oxford University Press. (SOR)

Pop, Ioan-Aurel (2007). Cultura românilor în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. În Ioan-Aurel Pop, Thomas Nägler şi András Magyari (coord.), *Istoria*

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)

Transilvaniei. Vol. III (*De la 1711 până la 1918*). Cluj-Napoca: Academia Română & Centrul de Studii Transilvane, 287–342.

Pop, Ioan-Aurel (2014). Locul românilor în Europa - la confluenţa Occidentului latin cu Orientul bizantin. În Idem, *Rostiri academice româneşti*. Cluj-Napoca: Editura Eikon, 21–46.

Popescu-Marin, Magdalena (coord.) (2007). *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*. Bucureşti: Editura Academiei Române.

Seche, Mircea (1966). *Schiţă de istorie a lexicografiei române*. Vol. I. (*De la origini pînă la 1880*). Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

Stan, Camelia (2013). *O sintaxă diacronică a limbii române vechi*. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti.

Strungaru, Diomid (1966). Începuturile lexicografiei române. În *Romanoslavica*, XIII, 141–158.

Tagliavini, Carlo (1929). L'influsso ungherese sull'antica lessicografia rumena. În *Revue des études hongroises*, VI, 16–75.

c) *dicţionare*:

*** (2008). *Dictionarium valachico-latinum. Primul dicţionar al limbii române*. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu. Bucureşti: Editura Academiei Române. (DVL)

*** (1930). *Il „Lexicon Marsilianum", dizionario latino-romeno-ungherese del sec. XVII*. Ediţie de Carlo Tagliavini. Bucureşti: Editura Cultura Naţională. (LM)

Maior, Grigore (2001). *Institutiones Linguae Valachicae - Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum*. Ediţie, studiu introductiv, note şi indici de Alin-Mihai Gherman. Cuvânt înainte şi Rezumat de Iacob Mârza. Vol. I–II. Alba Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia. (LCLV)

Sala, Marius *et alii* (coord.) (2010). *Dicţionarul limbii române*. Ediţie anastatică. Tomul XIV (*Scladă-Sponghios*). Bucureşti: Editura Academiei Române. (DLR)

Szenci Molnár, Albert (1990). *Dictionarvm latinovngaricvm opus novum et hactenvus nvsqvam editvum; Item vice versa: dictionarivm vngaricolatinvm, in quo præter dictionvm vngaricvm interpretationem latinam* (1604). Noribergae: Procurante Elia Hvterro Germano (Ediţie anastatică ulterioară. Budapest: Akadémiai Kiadó. (DLU)

Notă: Publicarea acestei contribuţii ştiinţifice a fost posibilă şi datorită implicării în cadrul proiectului PN-III-P1-1.2.PCCDI-2017-0326, *Enciclopedia imaginariilor din România. Patrimoniu lingvistic şi identităţi cultural lingvistice*, derulat la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, cu susţinerea financiară a programului PCCDI 2017.

BDD-V5051 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:09:04 UTC)